

ชาติพ่าย ชายป่วย: ความเป็นชาติ ความเป็นชาย และความป่วยไข้ใน จม
ของอวี๋ต้าฟู¹

Vanquished Nation and Sick Man: Nationness, Masculinity,
and Sickness in Yu Dafu's *Sinking*

รัชกฤช วงษ์วิลาศ²

Ratchakrit Wongwilas²

Received: August 17, 2020

Revised: November 9, 2020

Accepted: November 26, 2020

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ศึกษาวรรณกรรมจีนสมัยใหม่เรื่อง จม ของอวี๋ต้าฟู โดยใช้แนวคิดเรื่อง ความเป็นชายในสังคมและวัฒนธรรมจีน ผสมกับทฤษฎีจิตวิเคราะห์มาเป็นกรอบในการอ่านและตีความตัวบท ผลการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่า ความเป็นชาติกับความเป็นชายเป็นสิ่งที่มีความเกี่ยวโยงกัน เมื่อชาติอ่อนแอพ่าย พลเมืองของชาติโดยเฉพาะผู้ชายย่อมอ่อนแอตามไปด้วย สิ่งเหล่านี้คือการสะท้อนภาพแทนของวาทกรรม “ชายป่วยแห่งเอเชีย” ที่แพร่หลายในสังคมจีนช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ผ่านตัวละครชายที่มีลักษณะอ่อนแอ ซึมเศร้า และไร้รัก ตัวละครต้องเผชิญกับความรู้สึก “จม” ทางจิตใจครั้งแล้วครั้งเล่า จนนำไปสู่การตัดสินใจจบชีวิตโดยการกระโดดทะเลตาย ซึ่งเป็นการจมนทางกายภาพและเป็นการจมนครั้งสุดท้ายในชีวิต ทว่าความตายนี้กลับเป็นหนทางเดียวที่ช่วยให้เขาสมปรารถนา นั่นคือการหลุดพ้นจากระบบสังคมวัฒนธรรมที่เป็นตัวแทน “อำนาจของพ่อ” และได้กลับไปหลอมรวมกับธรรมชาติที่เป็นตัวแทนของ “แม่”

คำสำคัญ: จม, อวี๋ต้าฟู, ความเป็นชาติ, ความเป็นชาย, ความป่วยไข้

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “ภาพแทนชายหญิงผู้ป่วยใช้กับการเปลี่ยนผ่านทางสังคมในวรรณกรรมจีนสมัยใหม่” ได้รับทุนสนับสนุนโดย ศูนย์จีนศึกษา สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2563

² อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีน ภาควิชาภาษาไทยและภาษาวัฒนธรรมตะวันออก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (Lecturer of Chinese Section, Department of Thai Language and Eastern Languages and Cultures, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University) Email: ratchakrit.w@arts.tu.ac.th

Abstract

This research article studied a modern Chinese literature, Yu Dafu's *Sinking*, based on the concept of masculinity in Chinese society and culture along with the psychoanalytic theory as a framework. The result indicated that nationness and masculinity are related to some extent. When the nation is weak, the citizens of the nation, especially men, are also vulnerable. This is a representation of the discourse "sick man of Asia", which was prevalent in Chinese society from the late 19th century to the early 20th century, through a male character who was weak, depressed, and loveless. The character had constantly faced mental feeling of "sinking". Finally, he decided to commit suicide by jumping into the sea, which was his physical sinking and the last sinking of his life. However, the death was the only way to fulfill his wishes. It helped him to liberate himself from "power of the father" represented by the society and culture, and transformed him into a part of nature which was the symbol of "mother".

Keywords: *Sinking*, Yu Dafu, nationness, masculinity, sickness

บทนำ

ตั้งแต่เหตุการณ์สงครามฝิ่นที่เกิดขึ้นในช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 เป็นต้นมา ประเทศจีนจำเป็นต้องดิ้นรนอย่างหนักบนเส้นทางแห่งการแสวงหาความเป็นสมัยใหม่ ในทางหนึ่ง สังคมจีนต้องเผชิญหน้ากับภัยคุกคามจากต่างชาติที่ชาวจีนมองว่าเป็นศัตรูผู้รุกราน แต่ในขณะเดียวกันก็เป็นเสมือนครูหรือต้นแบบของความเป็นสมัยใหม่ให้พวกเขาได้เรียนรู้ ในอีกทางหนึ่ง พวกเขาต้องต่อสู้กับค่านิยมเก่า ชุดคุณค่าทางสังคมแบบเก่า ที่กลุ่มชนชั้นนำเก่ายึดถือ ซึ่งพวกเขามองว่าเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ ทว่าชุดคุณค่าเหล่านี้ ก็เป็นเสมือนรากเหง้าที่ยังรากลึกอยู่ในอารยธรรมจีนมายาวนาน จนยากที่จะตัดขาดหรือโค่น ทำลายได้ในฉับพลันทันที ปัญหาทั้งจากภายนอกและภายในที่จีนต้องเผชิญนั้น ทำให้จีนตกอยู่ใน ภาวะอ่อนแออย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อนตลอดช่วงประวัติศาสตร์หลายพันปีที่ผ่านมา ถึงขั้นที่ทำให้ เกิดคำเรียกในเชิงเหยียดหยามว่าเป็น "ชายป่วยแห่งเอเชีย" (sick man of Asia)

กระทั่งช่วงต้นของคริสต์ศตวรรษที่ 20 เหตุการณ์สำคัญ เช่น การยกเลิกระบบสอบเข้ารับ ราชการ การปฏิวัติโค่นล้มราชวงศ์ชิง จวบจนขบวนการสี่พฤษภาคม ซึ่งเกิดขึ้นในวันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ.1919 ได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญขึ้นในสังคมจีน ข้อเรียกร้องต่าง ๆ ทั้งในทางสังคม การเมือง ภาษาและวัฒนธรรม ต่างได้รับการตอบสนอง และเป็นที่ยอมรับไปในวงกว้าง จนอาจกล่าวได้ว่าสังคมจีนได้ก้าวเข้าสู่ความเป็นสมัยใหม่อย่างเป็นทางการแล้วในช่วงเวลานี้ ในงานประวัติศาสตร์นิพนธ์ที่ว่าด้วยประวัติศาสตร์จีนสมัยใหม่อาจจะสามารถสะท้อนให้เราเห็น ภาพความผันผวนเปลี่ยนแปลงตลอดจนความยากลำบากที่จีนต้องประสบในช่วงเวลาดังกล่าวได้ ในระดับหนึ่ง ทว่า ในมิติของอารมณ์ความรู้สึก หรือประสบการณ์ส่วนตัวของปัจเจกบุคคลที่เป็น

สมาชิกของสังคมจีนนั้น จำเป็นที่จะต้องอาศัยงานศิลปะและวรรณกรรมเป็นเครื่องมือในการทำ ความเข้าใจ การปรากฏตัวของตัวละครเอกที่มีอัตลักษณ์เป็น “คนป่วย” ในงานวรรณกรรมจีน สมัยใหม่จำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวละครชายนั้น ถือเป็นส่วนหนึ่งของการผลิตซ้ำวาทกรรม “ชายป่วยแห่งเอเชีย” ทั้งยังเป็นภาพสะท้อนภาวะ “ป่วยไข้” ที่สังคมจีนเผชิญมาตลอดตั้งแต่ ช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ดังนั้นจึงถือเป็นปรากฏการณ์ที่มีนัยยะสำคัญซึ่งควรนำมาพินิจ พิเคราะห์

สำหรับงานวิชาการที่ศึกษาประเด็นเรื่องความป่วยไข้ในวรรณกรรมจีนสมัยใหม่นั้น พอลจะมี นักวิชาการทั้งในจีนและไทยได้ทำกันมาบ้างแล้ว แม้จะมีจำนวนยังไม่มากนัก เช่น วิทยานิพนธ์ ดุษฎีบัณฑิตสาขาวรรณคดีจีนสมัยใหม่และร่วมสมัย มหาวิทยาลัยครุศาสตร์ขางตง เรื่อง การศึกษา เรื่องเล่าเกี่ยวกับความป่วยไข้ในวรรณกรรมจีนสมัยใหม่ 《现代中国文学疾病叙事研究》 ของ กงอ้ายหลง (Gong, 2007) ซึ่งแบ่งตัวละครคนป่วยในวรรณกรรมออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ คนป่วยทางกายภาพ และคนป่วยทางจิต ทว่าในวิทยานิพนธ์เล่มนี้กงเน้นวิเคราะห์ตัวละคร กลุ่มหลังเป็นหลัก โดยกงให้ข้อสรุปไว้ว่า ภาพลักษณ์ของตัวละครคนเสียสติชายและหญิงในวรรณ กรรมจีนสมัยใหม่มีลักษณะที่ต่างกัน กล่าวคือ ภาพลักษณ์ของตัวละครชายเสียสติมักจะมีความสัมพันธ์ กับประเด็นปัญหาทางสังคม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการปฏิวัติ สงคราม หรือชนชั้น สาเหตุแห่งการเสียสติ ของพวกเขามาจากการแบกรับภาระทางประวัติศาสตร์และการเมืองที่หนักหนาเกินไป ในขณะที่ ภาพลักษณ์ของตัวละครหญิงเสียสติมักจะถูกนำไปเชื่อมโยงกับการขาดความรัก หรือการเป็น เหยื่อที่ถูกกลั่นแกล้งเอาเปรียบโดยชายชั่ว งานศึกษาอีกชิ้นที่น่าสนใจได้แก่ บทความวิจัยเรื่อง บุคลิกภาพผิดปกติของตัวละครในวรรณกรรมจีนสมัยขบวนการวัฒนธรรมใหม่ (ค.ศ. 1918-1924) ของ ภูรดา เชียงจิ่ง (2557) ซึ่งมุ่งศึกษาวิเคราะห์ตัวละคร “คนบ้า” หรือ “คนจิตใจไม่ปกติ” ที่ปรากฏในงานวรรณกรรมจีนสมัยใหม่ยุค “ขบวนการวัฒนธรรมใหม่” จากผลการศึกษาพบว่า บุคลิกภาพผิดปกติที่ปรากฏขึ้นในวรรณกรรมจีนสมัยขบวนการวัฒนธรรมใหม่นั้น ล้วนเป็นตัวแทน ของ “จิตวิญญาณแห่งการต่อต้าน” จารีตประเพณีและสังคมแบบเก่าของคนหนุ่มสาวในยุคสมัยนั้น ตัวละคร “คนบ้า” ในวรรณกรรมจีนสมัยขบวนการวัฒนธรรมใหม่ มักเป็นตัวแทนของผู้ที่มีความคิด แบบก้าวหน้า ใฝ่หาเสรีภาพ ตัวละครกลุ่มนี้เป็นคนที่มีความคิดแตกต่างจากแนวคิดกระแสหลัก ของสังคม นอกจากนี้ มีตัวละครอีกส่วนหนึ่งที่มีความขัดแย้งภายในจิตใจ โดยแสดงออกผ่าน ความต้องการทางเพศ พวกเขาต้องการตอบสนองความต้องการของตนตามสัญชาตญาณ แต่ใน ขณะเดียวกันก็รู้สึกผิดบาปต่อสิ่งที่ได้กระทำลงไป สิ่งนี้แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างความ ต้องการใฝ่หาเสรีภาพตามแนววัฒนธรรมใหม่ กับคำสอนแบบยุคศักดินาที่มองว่าเรื่องเพศเป็นสิ่ง สกปรกโสรม

ส่วนในบทความวิจัยนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวรรณกรรมจีนสมัยใหม่เรื่อง จม ของอวี๋ต้าฟู่ ซึ่งจัดเป็น วรรณกรรมในกลุ่มที่งานวิชาการวรรณกรรมจีนเรียกว่า “วรรณกรรมเล่าอัตชีวประวัติ” (自叙传小说) มีลักษณะสำคัญที่การเน้นพรรณนาอารมณ์ความรู้สึก ให้ความสำคัญกับการเผยแสดงให้ เห็นโลกภายในจิตใจของตัวละคร วรรณกรรมกลุ่มนี้มีความคล้ายคลึงที่จะเล่าเรื่องความขัดแย้ง ระหว่างความต้องการทางกายกับระบอบศีลธรรมที่ถูกสังคมปลูกฝังมาของมนุษย์ โดยเฉพาะการเล่า

ถึงเรื่องความต้องการทางเพศ ถือเป็นการใช้งานศิลปะเพื่อทำลายขนบและศีลธรรมดั้งเดิมของสังคมแบบหนึ่ง อย่างไรก็ตาม “วรรณกรรมเล่าอดีตชีวิตประวัติ” ไม่เท่ากับ “อดีตชีวิตประวัติ” หากแต่เป็นการเขียนเพื่อเปิดเปลือยจิตใจของผู้ประพันธ์เท่านั้น (Qian, Wen, and Wu, 1998: 56-57) กล่าวคือ แม้ประสบการณ์และความรู้สึกหลายอย่างของตัวละครที่ถ่ายทอดออกมาในวรรณกรรมจะเป็นประสบการณ์และความรู้สึกแบบเดียวกันกับที่นักเขียนเคยประสบและรู้สึก ทว่าตัวละครในวรรณกรรมก็ถือเป็นบุคคลสมมติ ไม่ได้เป็นบุคคลคนเดียวกับนักเขียน และอาจมีจุดจบต่างไปจากชีวิตจริงของนักเขียน เช่น ตัวละครบางตัวอาจมีจุดจบเป็นการฆ่าตัวตาย แต่นักเขียนไม่ได้ฆ่าตัวตายจริง ๆ เป็นต้น ในบทความวิทยานี้ ผู้วิจัยจะอ่านวรรณกรรมเรื่อง *จม* ของ อวี๋ต้าฟู่ ผ่านกรอบแนวคิดเรื่องความเป็นชายในสังคมและวัฒนธรรมจีน เพื่อแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นชายกับความไม่สบายใจ ตลอดจนภาวะป่วยไข้ที่ชาติจีนและตัวละครผู้ชายจีนต้องเผชิญ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังเห็นว่าการผนวกทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (psychoanalysis) ซึ่งเป็นทฤษฎีตะวันตกที่มักนำมาใช้ในวรรณกรรมวิจารณ์อย่างแพร่หลายเข้ามาช่วยศึกษาวรรณกรรมเรื่องนี้ น่าจะทำให้เราสามารถทำความเข้าใจและตีความวรรณกรรมเรื่องนี้ได้อย่างลุ่มลึกยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นวรรณกรรมที่ผู้ประพันธ์ตั้งใจถ่ายทอดประสบการณ์และความรู้สึกของตนเองลงไปเป็นส่วนสำคัญของตัวบท

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับผู้ชายและความเป็นชายในประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมจีน

บทความเรื่อง *The Male Bond in Chinese History and Culture* ของ ซูชาน แมนน์ (Mann, 2000) ชี้ให้เห็นว่า ในประวัติศาสตร์จีนนั้น ผู้ชายใช้เวลาส่วนใหญ่ของตนไปกับผู้ชายด้วยกันมากกว่ากับผู้หญิง และวิธีการเข้าสังคมของพวกเขาคือการไปคบค้าสมาคมกับผู้ชายคนอื่น ๆ โดยสิ่งนี้สะท้อนให้เห็นผ่านโครงสร้างใหญ่ในสังคมจีน 3 ประการ ได้แก่ ระบบครอบครัว ระบบสอบเข้ารับราชการ และการที่ผู้ชายต้องออกไปใช้ชีวิตนอกบ้าน ดังนี้

ประการแรก ในระบบครอบครัวจีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในครอบครัวครอบครัวสามัญชน พ่อแม่ให้ความสำคัญกับการมีลูกชายมากกว่า เนื่องจากลูกชายเป็นผู้มีหน้าที่สืบทอดวงศ์ตระกูล สิ่งนี้ได้นำไปสู่การละเลยไม่สนใจลูกสาว หรือแม้กระทั่งการฆ่าทารกเพศหญิง และทำให้อัตราส่วนระหว่างชายหญิงในสังคมเกิดความไม่สมดุลในที่สุด ผู้ชายต่างแย่งกันหาเจ้าสาวที่คู่ควรกับตนในสภาพสังคมที่ผู้ชายมีปริมาณมากกว่าผู้หญิง ผู้ชายที่พ่ายแพ้ในตลาดการแต่งงานนี้ก็จะพากันเดินทางเข้าเมืองไปหางานทำ หรือไม่ก็กลายเป็นคนไร้บ้านและเป็นคนอ่อนแอในสังคม

ประการที่สอง ชนชั้นสูงให้ความสำคัญกับการสอบเข้ารับราชการเป็นอย่างมาก เนื่องจากการรับราชการถือเป็นอาชีพที่มีเกียรติสูงสุดสำหรับชายชนชั้นสูง การเตรียมตัวสอบต้องไปฝึกอบรมในโรงเรียนเฉพาะทางซึ่งอยู่นอกบ้าน การสอบเข้ารับราชการและสถาบันฝึกอบรมจึงเป็นพื้นที่เฉพาะของผู้ชาย เพราะไม่มีตำแหน่งทางราชการสำหรับผู้หญิง ที่โรงเรียนและในการสอบ ผู้ชายได้สร้างความสัมพันธ์แบบมีลำดับขั้นขึ้นผ่านตำแหน่งหน้าที่ เช่น ความเป็นครูเป็นศิษย์ และพวกเขารู้สึกว่าจะแข่งขันกับผู้ชายคนอื่นเพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับและสถานะ แต่ในขณะที่เดียวกันก็สร้าง

จิตสำนึกของความเป็นกลุ่มก้อนและมิตรภาพไปพร้อมกันด้วย เช่น การเป็นเพื่อนสอบรุ่นเดียวกัน ความเป็นศิษย์อาจารย์เดียวกัน ความเป็นเพื่อนร่วมสถาบัน เป็นต้น จึงกล่าวได้ว่า ระบบสอบเข้า ราชการได้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายทั้งในฐานะมิตรและศัตรูไปพร้อม ๆ กัน การเตรียมสอบ ทำให้ผู้ชายได้เข้าไปสัมผัสขนบของระบบราชการ และทำให้พวกเขาคิดว่าความสัมพันธ์ส่วนบุคคล รวมถึงตำแหน่งหน้าที่เป็นกุญแจสำคัญที่จะนำพวกเขาไปสู่ความสำเร็จเมื่อต้องทำการเจรจาต่อรองเกี่ยวกับหน้าที่การงาน

ประการสุดท้าย ในวัฒนธรรมจีนกำหนดให้ผู้ชายต้องออกไปใช้ชีวิตและทำงานนอกบ้าน ในเมืองที่เจริญทางด้านการค้าและคมนาคม ชายสามัญชนมักออกจากบ้านไปติดต่อเรื่องธุรกิจ หรือไปคบค้าสมาคมกับชายชนชั้นสูง เมื่อเดินทางไปข้างนอกบ้าน ชีวิตของผู้ชายไม่ได้พึ่งพาผู้หญิง แต่พึ่งพาผู้ชายด้วยกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้ที่มาจากบ้านเกิดเดียวกัน หรือมีอาชีพเดียวกัน ซึ่งกลุ่มเหล่านี้มีการจัดหาสวัสดิการ ค่ารักษาพยาบาล ค่าทำศพ รวมถึงมีเส้นสายกับผู้มีอำนาจที่ช่วยสนับสนุนหรือปกป้องพวกเขาได้

จากโครงสร้างใหญ่ในสังคมจีน 3 ประการที่กล่าวมาข้างต้น เราสามารถเห็นสายสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายกับผู้ชายในสังคมจีนได้ 3 รูปแบบด้วยกัน ดังนี้

ในระบบครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายด้วยกันที่เด่นชัดที่สุดก็คือความสัมพันธ์ระหว่างพี่ชายกับน้องชาย ตามขนบขงจื้อพี่น้องผู้ชายจะถูกจัดลำดับตามการเกิดก่อนหลัง และต้องเรียกพี่น้องคนอื่น ๆ ด้วยคำที่แสดงลำดับความสูงต่ำตามอายุ แต่พวกเขากลับมีโอกาสนในการได้รับมรดกจากพ่อแม่อย่างเท่าเทียมกัน ลูกชายมีหน้าที่ร่วมกันในการแสดงความกตัญญูต่อพ่อแม่ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องด้วยกันเองกลับเป็นคนละเรื่อง สิ่งนี้เกิดมาจากพฤติกรรมของพ่อแม่ที่รักลูกไม่เท่ากัน ด้วยเหตุนี้ ครอบครัวจึงเป็นสนามแรกที่เด็กผู้ชายจะได้เรียนรู้การแข่งขันกับผู้ชายคนอื่น ๆ โดยผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวพวกเขาเองกับพี่น้องผู้ชายของเขา พวกเขาแข่งกันเพื่อให้ได้รับความรักจากพ่อแม่ ความสัมพันธ์ระหว่างพี่ชายน้องชายมีแนวโน้มสูงที่จะเดินไปถึงจุดแตกหัก และพ่อแม่เองก็มีส่วนที่ทำให้ความขัดแย้งของพวกเขาทวีความรุนแรงขึ้น

นอกจากความสัมพันธ์แบบพี่ชายน้องชายที่ร่วมสายเลือดกันแล้ว ความสัมพันธ์แบบพี่น้องร่วมสาบานก็เป็นสิ่งที่พบเห็นได้มาก ตลาดการแต่งงานเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ชายฐานะยากจนถูกแบ่งแยกอย่างหนัก เนื่องจากพวกเขาไม่สามารถหาผู้หญิงมาแต่งงานสร้างครอบครัวได้ จึงต้องรวมกลุ่มกับผู้ชายด้วยกันแทนการสร้างครอบครัว ดังนั้นความเป็นพี่เป็นน้องของผู้ชายจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทว่าภาษาที่พวกเขาใช้ในกลุ่มมีความย้อนแย้ง กล่าวคือ พวกเขาเรียกสมาชิกคนอื่น ๆ ด้วยคำที่แสดงความเคารพแบบพี่น้อง แต่ในทางปฏิบัติพวกเขาดำรงความสัมพันธ์กันแบบเพื่อน ดังนั้น ความสัมพันธ์ของพี่น้องร่วมสาบานจึงไม่ใช่แบบเดียวกับพี่น้องในครอบครัว แต่เป็นแบบเพื่อนผู้มีอุดมการณ์ร่วมกันมากกว่า ความสัมพันธ์ของพวกเขาเป็นแบบที่ผู้น้อยยินดีที่จะรับใช้ผู้ใหญ่เพื่อให้ได้รับการอุปการะ เป็นระบบที่ให้โอกาสในการเป็นผู้นำให้อำนาจและเอกสิทธิ์แก่คนส่วนน้อยในการเข้ามาปกครองคนส่วนมาก ซึ่งถือเป็นความสัมพันธ์ที่เปราะบางและถูกทำลายได้ง่าย เพียงแค่ผู้นำกลุ่มถูกทางการจับกุมตัวหรือเมื่อเป้าหมายของกลุ่มเปลี่ยนแปลงไป อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ที่เปราะบางเหล่านี้ก็ยังเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่รอดของพวกเขาผู้ชายวัยบ้าน ไ้ครอบครัว

ซึ่งถือเป็นกลุ่มคนที่อ่อนแอที่สุดของสังคม

ความสัมพันธ์รูปแบบสุดท้ายคือความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนผู้ชายด้วยกัน ในประวัติศาสตร์โบราณมีเรื่องเล่ามากมายเกี่ยวกับหน้าที่ในการเกื้อกูลกันและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน อันจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์แบบเพื่อนของผู้ชายขึ้น ดังเช่น ซือหม่าเชียน (司马迁) นักประวัติศาสตร์ราชสำนักผู้เขียน *สือจี้* 《史记》 บันทึกประวัติศาสตร์เล่มแรกของจีน ได้กล่าวถึงพวกจอมยุทธ์เพนเจร์ไว้ตอนหนึ่งว่า “คำพูดของพวกเขาเป็นคำสัตย์ การกระทำของพวกเขาต้องเกิดผล เมื่อสัญญาแล้วต้องทำให้สำเร็จ พวกเขาจะรีบรุดเข้าเผชิญอันตรายเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวั่นตนเอง” (其言必信，其行必果，已诺必诚，不爱其躯，赴士之厄困。) หรือแม้แต่ในงานวรรณกรรมที่มีชื่อเสียงของจีน เช่น สามก๊ก 《三国演义》 ซ้องกั๋ง 《水浒传》 หรือ *ไซอิ๋ว* 《西游记》 ต่างก็พูดถึงเรื่องราวของผู้ชายที่มารวมกลุ่มกันเพื่อบรรลุภารกิจทั้งสิ้น

อย่างไรก็ดี ภาวะที่เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชายแบบต่าง ๆ ที่ได้กล่าวไปข้างต้น ได้แสดงให้เห็นว่า สำหรับชายจีนแล้ว เพื่อนแท้หายาก และสังคมที่มีการแบ่งชนชั้นทำให้มิตรภาพระหว่างพวกเขาเกิดภาวะตึงเครียดขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้ชายทุกคนที่กำลังต่อสู้เพื่อความสำเร็จจำเป็นต้องแบกรับไว้

เมื่อเข้าสู่ช่วงสงครามฝิ่นใน ค.ศ.1840 เป็นต้นมา ดูเหมือนว่าภาวะตึงเครียดและความกดดันที่ผู้ชายจีนต้องแบกรับจะมีมากขึ้นเป็นเท่าตัว เนื่องจากพวกเขาไม่เพียงแต่จะต้องแข่งขันในกลุ่มผู้ชายจีนด้วยกันเท่านั้น แต่การรุกรานเข้ามาของต่างชาติ ไม่ว่าจะเป็นชาติตะวันตกหรือญี่ปุ่น ทำให้จีนตกอยู่ในสภาพอ่อนแออย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน จนทำให้เกิดวาทกรรม “ชายป่วยแห่งเอเชีย” ขึ้น

วาทกรรม “ชายป่วยแห่งเอเชีย” เป็นวาทกรรมที่ถูกผลิตซ้ำไหลเวียนอยู่ในสังคมจีนมาอย่างยาวนานหลายยุคหลายสมัย แต่ก็มีพลวัตทางความหมาย ไม่หยุดนิ่ง บทความเรื่อง *ชาตินิยม การทำวัฒนธรรมให้เป็นสมัยใหม่ และการเผยแพร่วิทยาศาสตร์สมัยใหม่: พัฒนาการของคำว่า “ชายป่วยแห่งเอเชีย”* 《民族主义、文化现代化与现代科学的传播——以“东亚病夫”一词的流变为中心》ของ หานหาน (Han, 2018) พยายามชี้ให้เห็นถึงความเป็นมาและ พัฒนาการทางความหมาย ตลอดจนอุดมการณ์ที่ซ่อนอยู่ภายใต้ความหมายของวาทกรรมดังกล่าว ในยุคสมัยต่าง ๆ

แรกเริ่มเดิมที คำว่า “ชายป่วยแห่งเอเชีย” หรือที่ในภาษาจีนเรียกว่า “东亚病夫” นั้น ปรากฏขึ้นครั้งแรกในสังคมจีนเมื่อ ค.ศ.1896 ผ่านบทความของหนังสือพิมพ์ *North China Daily News* 《字林西报》 ซึ่งอ้างว่าแปลมาจากบทความต้นฉบับที่ตีพิมพ์ใน *London School Annual* ของอังกฤษ บทความดังกล่าวมีเนื้อหาวิพากษ์สงครามทางทะเลระหว่างจีนและญี่ปุ่นที่เกิดขึ้นใน ค.ศ.1894-1895 ซึ่งจีนเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ต่อมาคำดังกล่าวได้ถูกนำไปใช้ซ้ำในบทความของปัญญาชนที่มีชื่อเสียง เช่น เหลียงฉีเซา (梁启超) เป็นต้น โดยทั่วไปแล้วมักเข้าใจกันว่า “ชายป่วยแห่งเอเชีย” เป็นคำที่คนต่างชาติใช้เรียกดูถูกเหยียดหยามชาวจีน ที่ในขณะนั้นนิยมสูบบุหรี่กันอย่างแพร่หลายจนมีร่างกายอ่อนแอ เมื่อเทียบกับคนผิวขาวชาวตะวันตก หรือแม้กระทั่งประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาคเอเชียตะวันออก เช่น ญี่ปุ่น และเกาหลี ประเทศจีนก็มีสถานะเป็นได้เพียง

“ชายป่วย” เท่านั้น

อย่างไรก็ดี คำว่า “ชายป่วย” (sick man) ในภาษาอังกฤษนั้น ไม่ได้เป็นคำที่ถูกนำมาใช้เรียกประเทศจีนโดยเฉพาะ แต่เป็นคำพูดติดปากที่มักนำมาใช้เรียกประเทศที่อ่อนแอ เช่น จักรวรรดิออตโตมัน (ตุรกีในปัจจุบัน) อยู่ก่อนแล้ว ทว่าในขณะที่ผู้คนเข้าใจกันไปว่าวาทกรรม “ชายป่วยแห่งเอเชีย” เป็นคำที่ชาวต่างชาติใช้เรียกเพื่อดูถูกเหยียดหยามคนจีนนั้น ในทางกลับกัน เมื่อสืบค้นจากหลักฐานเอกสารต่าง ๆ แล้ว กลับพบว่ามีความเป็นไปได้สูงที่วาทกรรมดังกล่าวได้แพร่สะพัดไปในสังคมจีนโดยการผลิตซ้ำของกลุ่มปัญญาชนชาวจีนเอง ที่มีความไม่พอใจต่อสภาพบ้านเมืองในช่วงเวลานั้น และเหตุการณ์กลับกลายเป็นว่า จุดเริ่มต้นจากการเลียนแบบการใช้คำแบบภาษาอังกฤษของปัญญาชนชาวจีน กลับจบลงด้วยการที่พวกเขาติดอยู่ในวาทกรรมที่ตนสร้างขึ้นเสียเอง วาทกรรม “ชายป่วยแห่งเอเชีย” ได้กลายเป็นส่วนสำคัญในกระบวนการทำสังคมให้เป็นสมัยใหม่ของจีน นอกจากนี้ ยังเป็นคำที่มีความละเอียดอ่อน สามารถก่อให้เกิดสำนึกแบบชาตินิยมขึ้นมาได้ในหมู่ชาวจีน

ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 วาทกรรม “ชายป่วยแห่งเอเชีย” ยังไม่ได้มีนัยยะของการเหยียดหยามชนชาติหรือเป็นอุปลักษณะของสุขภาพร่างกายที่ป่วยไข้ของประชาชนแต่อย่างใด หากแต่เป็นคำที่นำมาเพื่อใช้โจมตีราชสำนักเป็นสำคัญ ทว่าการนำวาทกรรมดังกล่าวมาใช้ในบ้อยครั้งก่อนช่วงมีความคลุ้มคลั่งว่ากำลังโจมตีประเทศ รัฐบาล หรือชนชาติอยู่กันแน่ ต่อมาปัญญาชนบางกลุ่มเริ่มนำเอาวาทกรรมดังกล่าวไปเชื่อมโยงกับปัญหาสุขภาพของประชาชนจริง ๆ เพราะพวกเขาเชื่อว่าปัญหาของจีนนั้นมีจุดเริ่มต้นจากการที่คนจีนเป็น “ชาติพันธุ์” ที่สุขภาพอ่อนแอ โดยมีสาเหตุ 3 ประการ คือ แต่งงานและมีลูกตั้งแต่อายุยังน้อย ขาดการฝึกนิสัยด้านสุขอนามัยที่ดี และขาดองค์ความรู้เรื่องการแพทย์และยาที่จะนำมารักษาโรค ด้วยเหตุนี้ ปัญญาชนกลุ่มนี้จึงมองว่าการรักษาความป่วยทางกายให้ประชาชนชาวจีนเป็นภารกิจสำคัญเร่งด่วนที่สุดที่จะต้องทำ เปิดโอกาสให้การแพทย์แบบตะวันตกสามารถพัฒนาได้อย่างกว้างขวางในสังคมจีน ในขณะเดียวกันก็ทำให้เกิดกระแสต่อต้านการแพทย์แผนจีนในหมู่ปัญญาชนด้วย เมื่อเข้าสู่ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 ความเข้าใจของปัญญาชนจีนที่มีต่อวาทกรรม “ชายป่วยแห่งเอเชีย” ได้เคลื่อนจากระดับ “ร่างกาย” ไปสู่ “จิตใจ” ข้อเรียกร้องของพวกเขาจึงได้เคลื่อนจากการรักษา “ความป่วยทางกาย” ไปสู่ “ความป่วยทางใจ” ซึ่งในทัศนะของพวกเขา ความป่วยทางกายเป็นสิ่งที่สามารถรักษาได้ในระยะเวลาอันสั้น เพียงใช้ยาหรือวิทยาการทางการแพทย์ก็สามารถรักษาได้ ทว่าความป่วยทางใจกลับต้องทำผ่านระบบวัฒนธรรม การศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการระยะยาวและต้องทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป เมื่อมองโดยภาพรวมแล้ว เราอาจกล่าวโดยสรุปถึงพัฒนาการทางความหมายของวาทกรรม “ชายป่วยแห่งเอเชีย” ในสังคมจีนได้ว่า เริ่มต้นมาจากความหมายในแง่ “ความป่วยของประเทศ” ที่มุ่งวิพากษ์ระบบสังคม การเมือง การปกครอง ต่อมาได้เคลื่อนไปสู่ความหมายในแง่ “ความป่วยทางกายของประชาชน” ที่ต้องการความก้าวหน้าทางการแพทย์มาช่วยรักษา และพัฒนาไปสู่ “ความป่วยทางใจของประชาชน” ที่ต้องการความก้าวหน้าทางวัฒนธรรมและระบบการศึกษามาช่วยรักษาในที่สุด

นอกจากระบบการเมือง การศึกษา ภาษาและวรรณกรรมที่ปัญญาชนชาวจีนต้องการจะปฏิรูปแล้วนั้น ระบบวัฒนธรรมที่อยู่ใกล้ชิดคนจีนทุกคนมากที่สุด และฝังรากลึกอยู่ในวัฒนธรรมจีนมาช้านาน เช่น ระบบครอบครัว ก็เป็นสิ่งที่พวกเขาต้องการจะปฏิรูปอย่างเร่งด่วนเช่นกัน ในช่วงขบวนการวัฒนธรรมใหม่ที่เกิดขึ้นตั้งแต่ ค.ศ.1915 เป็นต้นมา สิ่งที่ปัญญาชนชาวจีนต้องการปฏิรูปเป็นสิ่งแรกคือระบบโครงสร้างครอบครัวแบบจารีต พวกเขาบอกว่าครอบครัวใหญ่แบบจีนที่มีคนหลายรุ่นอยู่ร่วมกันและปกครองโดยหัวหน้าครอบครัวซึ่งเป็นชายที่อาวุโสที่สุดในบ้าน เป็นพื้นที่แห่งการกดขี่และกีดกันศักยภาพของคนหนุ่มสาวในการจะออกไปช่วยชาติ พวกเขาต้องการจะแยกตัวออกไปสร้างครอบครัวเดี่ยวแบบตะวันตก พวกเขาต่อต้านการแต่งงานแบบคลุมถุงชน มองว่าการแต่งงานควรเกิดจากความรักของคนสองคน ครอบครัวไม่ควรเข้ามาแทรกแซง (Glosser, 2002: 120-140 อ้างถึงใน รัชกฤษ วงษ์วิลาศ, 2563: 7) ด้วยเหตุนี้เองในงานวรรณกรรมจีนสมัยใหม่ นอกจากจะมีการผลิตซ้ำภาพของตัวละครเอกที่เป็นคนป่วย อันเป็นผลสืบเนื่องจากวาทกรรม “ชายป่วยแห่งเอเชีย” แล้ว ปมขัดแย้งสำคัญในชีวิตของตัวละครเอกเหล่านั้นยังเป็นการขัดแย้งระหว่างตัวพวกเขากับครอบครัว ซึ่งก็มักจะเป็นครอบครัวแบบจารีตอีกด้วย

นอกจากงานศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์ที่ได้นำเสนอไปแล้วข้างต้น ยังมีงานศึกษาเกี่ยวกับความเป็นชายจีนผ่านมิติเชิงวัฒนธรรมด้วย ซึ่งงานที่น่าสนใจ ได้แก่ หนังสือเรื่อง *Theorising Chinese Masculinity: Society and Gender in China* ของ คาม เหลย (Louie, 2012) นักวิชาการชาวออสเตรเลียเชื้อสายจีน ที่พยายามอธิบายความเป็นชายในวัฒนธรรมจีนผ่านแนวคิดเรื่องบู๊ (武) และบุ๋น (文) เหลยชี้ให้เห็นว่าก่อนหน้างานของเขา นักวิชาการมักอธิบายเรื่องเพศสภาพในวัฒนธรรมจีนโดยใช้แนวคิดหยินหยาง ทว่าเหลยแย้งว่าแนวคิดหยินหยางเป็นแนวคิดที่กว้างเกินไป กล่าวคือ สามารถนำไปอธิบายสตรีหรือบุรุษก็ได้ โดยไม่สามารถชี้ให้เห็นความแตกต่างที่มีนัยยะสำคัญได้ หากต้องการที่จะเข้าใจโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่ทำให้เกิดความแตกต่างทางเพศสภาพระหว่างบุรุษและสตรี เราก็ควรที่จะหาแนวคิดอื่นที่มีความเฉพาะเจาะจงมาทำความเข้าใจ ด้วยเหตุนี้ เหลยจึงใช้แนวคิดเรื่องบู๊และบุ๋นมาทำความเข้าใจเรื่องความเป็นชายในวัฒนธรรมจีน เนื่องจากเป็นแนวคิดที่ถูกนำมาใช้กำหนดบทบาททางสังคมเฉพาะบุรุษเท่านั้น

ความเป็นชายแบบบู๊คือคุณสมบัติของการเป็นวีรบุรุษ ต้องมีพลังกำลัง มีความสามารถทางร่างกายและการต่อสู้ ภาพแบบฉบับของผู้ที่มีความเป็นชายแบบบู๊ในประวัติศาสตร์จีน ได้แก่ กวนอู ในขณะที่ความเป็นชายแบบบุ๋นนั่นคือคุณสมบัติของบัณฑิตและนักปราชญ์ ต้องมีความรู้และสติปัญญา ภาพแบบฉบับของผู้ที่มีความเป็นชายแบบบุ๋นในประวัติศาสตร์จีน ได้แก่ ขงจื๊อ ในหนังสือเล่มนี้ คาม เหลย ชี้ให้เห็นว่าแม้ความเป็นชายในอุดมคติของวัฒนธรรมจีนคือการที่ผู้ชายคนหนึ่งสามารถประสานคุณสมบัติทั้งแบบบู๊และบุ๋นไว้ได้ในตนเอง แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าสถานะระหว่างบู๊และบุ๋นจะเท่าเทียมกัน เพราะในปรัชญาจีนนั้นความเป็นชายแบบบุ๋นถูกยกให้มีสถานะสูงกว่าความเป็นชายแบบบู๊ อย่างไรก็ตาม คุณสมบัติสำคัญที่ความเป็นชายแบบบู๊และบุ๋นมีส่วนร่วมกันนั่นก็คือ จำเป็นต้อง “ความสามารถในการอดทนอดกลั้น” หรือ “ความสามารถในการเป็นผู้ควบคุม”

คาม เหลลย สรบุไไว้ในตอนท้ายของหนังสือว่า แนวคิดบูและบุ่นในวัฒนธรรมจีนถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อธำรงไว้ซึ่งผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มของคนกลุ่มหนึ่ง ในขณะที่ก็เบียดขับคนกลุ่มอื่น ๆ ออกไปยังชายขอบ เช่น สตรี ชนกลุ่มน้อย หรือแม้กระทั่งชาวต่างชาติ ปัญหาของการไปกดทับปิดกันแบบที่เกิดขึ้นนี้ เป็นลักษณะเดียวกันกับที่เกิดขึ้นในอุดมการณ์ทุกรูปแบบทั่วโลก ซึ่งเป็นสิ่งที่เราควรจะมีคามตระหนักรู้

2. ทฤษฎีจิตวิเคราะห์

จิตวิเคราะห์เป็นศาสตร์แห่งการตีความ (interpretative science) และมีลักษณะของวรรณกรรมวิจารณ์ (literary criticism) ซึ่งอาศัยข้อมูลจากชีวิตประจำวันของมนุษย์ (Habermas, 1972 อ้างถึงใน ยศ สันตสมบัติ, 2550: 152) ด้วยคุณลักษณะดังที่กล่าวมานี้เอง จึงไม่น่าแปลกใจว่าเหตุใดศาสตร์ที่สถาปนาขึ้นมาเพื่ออธิบายพฤติกรรมของมนุษย์และปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างจิตวิเคราะห์ จึงถูกนำมาใช้ตีความและวิจารณ์วรรณกรรมอย่างแพร่หลาย การใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์มาศึกษาวรรณกรรมสามารถทำได้ใน 3 แนวทาง คือ แนวคิดจิตวิทยาที่มีอิทธิพลต่อการสร้างสรรค์งานวรรณกรรม การใช้ทฤษฎีจิตวิทยาวิเคราะห์งานวรรณกรรม และการใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างงานวรรณกรรมและผู้เขียนงานนั้น (กองกาญจน์ ตะเวทีกุล, 2560: 7-8) ในบทความนี้ผู้วิจัยจะประยุกต์ใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ในแนวทางที่สองและสามเป็นหลัก โดยจะใช้แนวคิดทฤษฎีของนักจิตวิเคราะห์ 2 ท่าน ที่มีอิทธิพลต่อวงการวรรณกรรมวิจารณ์อย่างกว้างขวางได้แก่ ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) และ ฌาคส์ ลากอง (Jacques Lacan) ทั้งนี้ มีทฤษฎีที่เราจำเป็นต้องทำความเข้าใจในเบื้องต้น ดังนี้

2.1 ทฤษฎีโครงสร้างของบุคลิกภาพ

ฟรอยด์เสนอว่าโครงสร้างจิตใจของคนเราแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ อิด (Id) คือ ความต้องการตามสัญชาตญาณ เป็นส่วนที่แสดงความต้องการพื้นฐานที่ติดตัวมาแต่กำเนิดเป็นแรงผลักดันให้กระทำการสิ่งต่าง ๆ เพื่อสร้างความพึงพอใจให้แก่ตนเอง อีโก (Ego) คือ ส่วนที่ควบคุมการกระทำของมนุษย์อย่างมีวิจารณญาณ เป็นส่วนที่ควบคุมความต้องการของอิดไม่ให้ทำสิ่งที่ขัดกับสังคม อีโกจะควบคุมส่วนที่เป็นสัญชาตญาณไว้และไตร่ตรองว่าทำอย่างไรจึงจะตอบสนองความต้องการของจิตได้ และซูเปอร์อีโก (Superego) คือ ส่วนที่ได้รับการเรียนรู้จากกฎเกณฑ์ทางศีลธรรม ข้อกำหนดทางสังคม หรือค่านิยม ซูเปอร์อีโกจะคอยควบคุมมนุษย์ให้ปฏิบัติตามสิ่งที่ได้รับการอบรมสั่งสอนมาจากสังคม (กองกาญจน์ ตะเวทีกุล, 2560: 30-31)

2.2 ปมพิศุฆาต

ทฤษฎีส่วนใหญ่ของฟรอยด์มักจะสรุปลงที่ปัญหาเรื่องเพศ เช่น ทฤษฎีปมเพศที่เรียกว่า “ปมพิศุฆาต” หรือ “ปมอิดิปุส” (Oedipus complex) ซึ่งเชื่อว่า ลูกชายมักจะเกลียดพ่อและรักแม่ในทางกลับกัน ลูกสาวมักจะเกลียดแม่และรักพ่อ เด็กชายและเด็กหญิงจะมีความรู้สึกลี้ภัยตามสัญชาตญาณทางเพศ ฟรอยด์เชื่อว่าทุกคนมีปมนี้อยู่ในใจ แต่จะแสดงออกมาหรือน้อยขึ้นอยู่กับความสามารถในการควบคุมจิตใจของแต่ละคน (กองกาญจน์ ตะเวทีกุล, 2560: 15) อย่างไรก็ตามในที่นี้จะขอเน้นอธิบายไปที่ความสัมพันธ์แบบที่เด็กมีความรู้สึกรักแม่และเกลียดพ่อเป็นหลัก ฟรอยด์เสนอว่าปมพิศุฆาตเป็นสิ่งที่เด็กทุกคนต้องประสบพบเจอ ปมดังกล่าวคือความรู้สึก

หวงเหวน ต้องการความใกล้ชิดและความอบอุ่นจากแม่ เด็ก ๆ จะรู้สึกเกลียดชังทุกคนที่มาแย่งชิงความรักของแม่ไปจากตน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพ่อ ซึ่งเป็นคู่รักของแม่ นอกจากนี้ในสังคมแทบทุกแห่งทั่วโลก พ่อยังเป็นตัวแทนของอำนาจและการควบคุมทางสังคม เป็นสัญลักษณ์ของการลงโทษที่เด็ก ๆ ทั้งเกลียดและกลัว พ่อเป็นตัวแทนของสังคมและอำนาจที่บีบบังคับให้เด็กจำต้องเหินห่างจากแม่ ซึ่งเป็นเป้าหมายแห่งความรัก (love object) ครั้งแรกในชีวิตของตนไป (ยศ สันตสมบัติ, 2550: 45-46)

2.3 การสร้างความเป็นอัตบุคคลกับการแบ่งแยก

ลากองเชื่อว่า มนุษย์มิได้เกิดและเป็นอยู่ตามสภาพที่เขาเป็นโดยธรรมชาติ หากแต่มนุษย์เป็นอัตบุคคล (subject) ที่ถูกสร้างขึ้นจากกฎเกณฑ์ที่มาจากภายนอกตัวเขาเอง โดยผ่านคำพูด (speech) ของบุคคลอื่น ๆ รอบตัว กล่าวคือ ความเป็นอัตบุคคลของมนุษย์มีภาษาเป็นสื่อกลางที่ทำหน้าที่แสดงออกและสื่อความหมาย มนุษย์จึงตกอยู่ภายใต้การครอบงำของภาษา สิ่งสำคัญประการหนึ่งการสร้างความเป็นอัตบุคคลของมนุษย์ขึ้นมาก็คือ “การแบ่งแยก” (split) ในทัศนะของลากอง มนุษย์ถูกทำให้เป็นอัตบุคคลผ่านการแบ่งแยก 2 ครั้งใหญ่ ๆ ด้วยกัน ครั้งแรก คือ การแบ่งแยกระหว่างตัวเองกับแม่ ซึ่งเป็นคนที่เด็กใกล้ชิดด้วยเป็นคนแรกในชีวิต เด็กเริ่มสร้างภาพลักษณ์ของตนจากความสัมพันธ์ที่มีต่อผู้อื่น ซึ่งก็คือแม่ ลากองเรียกระยะของการแบ่งแยกครั้งแรกนี้ว่า “ระยะกระจก” (mirror stage) เพราะกระบวนการดังกล่าวมีลักษณะเหมือนกับการส่องกระจกและเห็นตัวเองบนกระจก แต่เงาสะท้อนในกระจกก็ไม่ใช่ตัวเราจริง ๆ ในทำนองเดียวกัน เด็กมองเห็นภาพลักษณ์ของตนเองจากการสะท้อนกลับที่เกิดจากความสัมพันธ์กับผู้อื่น (แม่) การรับรู้ของเด็กต่อภาพลักษณ์นั้น ทำให้เด็กขึ้นมายุ่งกับอัตตาหรือการมีตัวตนอย่างสมบูรณ์ แต่นั่นเป็นเพียงตัวตนหรือภาพลักษณ์ที่จอมปลอม (false image) การแบ่งแยกครั้งที่สองเริ่มขึ้นเมื่อเด็กเริ่มเรียนรู้ภาษาและก้าวเข้าสู่โลกแห่งกฎเกณฑ์ทางวัฒนธรรม ภาพของอัตบุคคลที่เกิดจากการสะท้อนความสัมพันธ์ที่เด็กมีต่อแม่ถูกฉีกทำลายเมื่อเด็กก้าวเข้าสู่โลกของภาษา เพราะในระบบภาษาไม่ได้มีเพียง “ฉัน” (เด็ก) หรือ “เธอ” (แม่) เท่านั้น แต่ยังมี “เขา” ซึ่งเป็นบุคคลอื่นอีกด้วย จุดศูนย์กลางของบุคคลอื่นในระบบสัญลักษณ์ก็คือ “พ่อ” ในความขัดแย้งแบบปมปิดขนาดนั้นเอง พ่อซึ่งเป็นบุคคลอื่นคือผู้กีดขวาง ปิดกั้น ช่มชู้ และห้ามปรามความปรารถนาของเด็ก เชื่อมโยงเด็กเข้าสู่โลกของวัฒนธรรม และการจัดระเบียบทางสังคม โดยเรียกร้องให้เด็กเก็บกดความปรารถนา กระบวนการเรียนรู้ภาษาและกลายมาเป็นอัตบุคคลนี้เองที่ลากองเรียกว่า “กระบวนการทำให้เป็นมนุษย์” (humanization process) (ยศ สันตสมบัติ, 2550: 106-107, 112-115, 118)

วิธีการวิจัย

1. ผู้วิจัยอ่านตัวบทวรรณกรรมจีนสมัยใหม่เรื่อง จม ในต้นฉบับภาษาจีน และคัดเลือกฉบับแปลภาษาไทยเพื่อความสะดวกในการอ้างอิงเนื้อหาจากตัวบทวรรณกรรม โดยเลือกใช้ฉบับแปลภาษาไทยโดย รัชกฤช วงษ์วิลาส ซึ่งตีพิมพ์อยู่ในหนังสือรวมเรื่องสั้น *เกิดใหม่ในกองเพลิง* สำนักพิมพ์มติชน ตีพิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2562

2. ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การอ่านตัวบทอย่างพิถีพิถัน (close reading) ประกอบกับการใช้ข้อมูลบริบททางประวัติศาสตร์ รวมถึงแนวคิดทฤษฎีทางสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง
3. วิเคราะห์และตีความตัวบทผ่านแนวคิดทฤษฎี ได้แก่ ความเป็นชายในสังคมและวัฒนธรรมจีน และทฤษฎีจิตวิเคราะห์ รวมถึงการพิจารณาร่วมกับข้อมูลที่เป็นบริบททางประวัติศาสตร์
4. เรียบเรียงและนำเสนอผลการศึกษาเป็นบทความวิจัย

ผลการศึกษา

วรรณกรรมจีนสมัยใหม่เรื่อง จม ของอวี๋ต้าฟู่ มีเนื้อหาเกี่ยวกับเด็กหนุ่มชาวจีนคนหนึ่งที่ต้องไปเรียนและใช้ชีวิตอยู่ในประเทศญี่ปุ่น เขามีอาการป่วยเป็นโรคซึมเศร้า มีความรู้สึกแปลกแยกจากสังคม ทั้งกับคนญี่ปุ่นและกับกลุ่มชาวจีนในญี่ปุ่นด้วยตนเอง นอกจากจะต้องต่อสู้กับความรู้สึกไม่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมแล้ว เขายังต้องต่อสู้กับความรู้สึกขัดแย้งเชิงศีลธรรมภายในจิตใจของตัวเองด้วย เช่น ความพยายามเก็บกอดความต้องการทางเพศ ซึ่งเขามองว่าเป็นสิ่งที่ผิดบาปเนื่องจากขัดต่อคำสอนทางศีลธรรมแบบขงจื้อที่ได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เด็ก ความรู้สึกเหล่านี้ทำให้เขารู้สึกว่าตัวเองกำลังตกต่ำและ “จม” ลงไปเรื่อย ๆ กระทั่งนำไปสู่การตัดสินใจจบชีวิตโดยการกระโดดทะเลตายในที่สุด นี่คือเอกลักษณ์ของตัวละครในงานวรรณกรรมของอวี๋ต้าฟู่ ที่ถูกเรียกว่า “ปัญญาชนด้อยค่า” (零余者) (Xu, 2014: 4-5 อ้างถึงใน กนิษฐา สีสานณี, 2562: 132) ในตัวบทวรรณกรรมตลอดทั้งเรื่องไม่ได้มีการกล่าวถึงชื่อของเด็กหนุ่มคนนี้อย่างใด ดังนั้นในบทวิเคราะห์ต่อไปนี้ ผู้วิจัยจะขอเรียกตัวละครเอกของวรรณกรรมเรื่องนี้ว่า “เขา” ตามสรพนามที่ผู้ประพันธ์ใช้เรียกตัวละครเอกในวรรณกรรมตลอดทั้งเรื่อง

จากการศึกษาวิเคราะห์วรรณกรรมจีนสมัยใหม่เรื่อง จม ของอวี๋ต้าฟู่ ผ่านกรอบแนวคิดเรื่องความเป็นชายในสังคมและวัฒนธรรมจีนและทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ผู้วิจัยขออภิปรายผลการศึกษาใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ ภาวะ “จม” ผ่านมิติเรื่องชาติและศีลธรรม ภาวะสูญเสียความเป็นชายและปมปัญหาที่ปรากฏอยู่ในตัวบทวรรณกรรม ดังนี้

1. ภาวะ “จม” ในวรรณกรรมเรื่อง จม ผ่านมิติเรื่องชาติและศีลธรรม

หากเราพิจารณาคำว่า “จม” (沉沦) ชื่อเรื่องในต้นฉบับภาษาจีน จะเห็นว่าเป็นคำที่มีความหมายในเชิงนามธรรม แปลว่า “การตกไปอยู่ในสถานะที่ไม่ดี” คำว่า “จม” ในชื่อเรื่องนี้จึงเป็นคำที่สามารถสรุปสาระสำคัญของวรรณกรรมเรื่องนี้ไว้ได้เป็นอย่างดี โดยเราอาจตีความประเด็นเรื่องการจมในเชิงนามธรรมที่ปรากฏในวรรณกรรมเรื่องนี้ได้ 2 มิติ ได้แก่ มิติเรื่องชาติและมิติทางศีลธรรม

1.1 ภาวะ “จม” ในมิติเรื่องชาติ

การจมในมิติเรื่องชาติเกี่ยวเนื่องโดยตรงกับการมีอัตลักษณ์เป็นพลเมืองของชาติที่อ่อนแอ วรรณกรรมเรื่องนี้ต้องการเผยแสดงให้เห็นความรู้สึกจมดิ่งในจิตใจของ “เขา” ในฐานะที่เป็นยุวปัญญาชนชาวจีนคนหนึ่ง ซึ่งต้องแบกรับความอับอายของชาติที่อ่อนแอของตนเอาไว้ในขณะที่ต้องใช้ชีวิตอยู่ในประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นชาติที่มีความเข้มแข็งกว่า เราจะเห็นได้จากการที่เขาได้ระบายความรู้สึกต่อต้านใจดังกล่าวก่อนผ่านการเขียนบันทึกประจำวันตอนหนึ่งว่า “ทำไมฉันต้องมา

ลำบากอยู่ที่ญี่ปุ่นด้วย ทำให้ฉันต้องเรียนสูง ๆ ในเมื่อมาอยู่ญี่ปุ่นก็ต้องโดนคนญี่ปุ่นดูถูกเหยียดหยาม เป็นธรรมดา ประเทศจีนหนอประเทศจีน! ทำไมถึงไม่แข็งแกร่งร่ำรวยขึ้นมาบ้าง ฉันทนต่อไปไม่ไหวแล้วนะ” (อวีต้าฟู, 2562: 116-117) รวมถึงในฉากที่บรรยายถึงภาพลักษณ์ของคนจีนในสายตาคนญี่ปุ่นสมัยนั้นว่า “จริง ๆ แล้วคนญี่ปุ่นดูถูกคนจีนเหมือนหมูเหมือนหมา คนญี่ปุ่นล้วนเรียกคนจีนว่า ‘เจ๊ก’ คำว่า ‘เจ๊ก’ ที่ญี่ปุ่นหยาบคายเสียยิ่งกว่าที่เราดำคนว่า ‘ไอ้ชาติชั่ว’ เสียอีก” (อวีต้าฟู, 2562: 155) หากพิจารณาจากพัฒนาการทางประวัติศาสตร์แล้ว ความรู้สึกจมของเขาในฐานะที่เป็นพลเมืองของชาติจีนไม่ได้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาง่าย ๆ เพียงเพราะชาติของตนอ่อนแอกว่าญี่ปุ่นเท่านั้น หากแต่เป็นความรู้สึกที่เกิดจากการตระหนักรู้ว่า ครั้งหนึ่งชาติของตนเคยเป็นชาติที่มีอิทธิพลที่สุดในภูมิภาค ถึงขั้นที่เชื่อว่าตนเองเป็น “ศูนย์กลาง” ของอารยธรรม และชนชาติที่อยู่รายรอบรวมถึงญี่ปุ่น คือ “อนารยชน” ที่ตกอยู่ภายใต้อาณัติของตนมาโดยตลอด ทว่าวันหนึ่งกลับต้องสูญเสียอำนาจนำดังกล่าวไปและตกอยู่ในสถานะเป็นรอง นอกจากนี้ การที่เขามีอัตลักษณ์เป็น “บุรุษ” ก็เหมือนยิ่งทำให้เขาต้องแบกรับความอับอายทั้งหมดไว้มากเป็นพิเศษ ดังที่ คาม เพลย ได้กล่าวถึงสถานะของประเทศจีนในภูมิภาคเอเชียช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ไว้ว่า

เมื่อระบบบรรณาการ (จิมก๊อง) ของจีนถูกยกเลิกไปในช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ทำให้ชายจีนถูกมองว่าไร้ความสามารถในการป้องกันประเทศของตน สถานะมหาอำนาจแห่งเอเชียของจีนสิ้นสุดลง ในขณะที่ญี่ปุ่นกลับผงาดขึ้นมาในฐานะชาติจักรวรรดินิยม แม้จะไม่ได้ตกเป็นเมืองขึ้นของใครอย่างเป็นทางการ แต่ความพ่ายแพ้ในสงครามหลายต่อหลายครั้งของจีนก็ทำให้จีนจำเป็นต้องยอมรับอิทธิพลของต่างชาติอย่างเลี่ยงไม่ได้ จีนถูกอุปมาเป็น “ชายป่วย” อยู่หลายทศวรรษ ซึ่งถือเป็นการแสดงการดูถูกไปยังผู้ชายจีนโดยตรง (Louie and Low, 2013: 9 อ้างถึงใน รัชกฤษ วงษ์วิลาศ, 2560: 36) ความรู้สึกจมอันเนื่องมาจากการเป็นพลเมืองของชาติที่อ่อนแอนี้ ไม่เพียงแต่ทำให้เขารู้สึกแปลกแยกและไม่เป็นส่วนหนึ่งกับสังคมญี่ปุ่นเท่านั้น แต่ในขณะเดียวกันเขาก็เริ่มตั้งคำถามกลับไปยังประเทศและวัฒนธรรมของตนว่า เหตุใดจึงยังไม่สามารถเข้มแข็งขึ้นมาได้ ความรู้สึกดังกล่าวได้พัฒนาขึ้นเป็นความโกรธและความเกลียด กระทั่งนำไปสู่ความรู้สึกแปลกแยกแม้แต่กระทั่งกับเพื่อนร่วมชาติของตนด้วยในที่สุด เพราะรู้สึกว่ามีใครเข้าใจเขาอย่างแท้จริง ตามที่ในวรรณกรรมบรรยายไว้ว่า

เพื่อนชาวจีนที่มีอยู่สองสามคนเขาก็ไม่ได้ไปมาหาสู่กันแล้ว เพราะหลังจากไปหากลับมาแล้ว ในใจของเขากลับรู้สึกอ้างว้างเปล่า เพราะเพื่อนชาวจีนเหล่านั้นอย่างไรเสียก็ไม่มีทางเข้าใจเขา เวลาที่เขาไปหา ก็อยากจะได้รับความเห็นอกเห็นใจกลับมา ทว่าพอไปถึง คุยกันได้สองสามประโยค เขาก็ต้องรู้สึกเสียใจว่ามาหาคนผิด [...] เพื่อนชาวจีนของเขาจำนวนหนึ่งจึงคิดว่าเขาเป็นโรคประสาท พอเขาได้ยืนเช่นนั้น ก็นึกโกรธแค้นเพื่อนชาวจีนเหล่านั้นเหมือนกับเพื่อนญี่ปุ่น [...] เขาจึงกลายเป็นเหมือนศัตรูคู่แค้นกับเพื่อนร่วมชาติของตัวเองด้วย (อวีต้าฟู, 2562: 134-135)

การที่เขาู้สึกว่าไม่อยากเป็นส่วนหนึ่งกับฝ่ายใดเลยทั้งญี่ปุ่นที่มีความเจริญกว่า หรือจีนที่ด้อยพัฒนา ทำให้เขาต้องตกอยู่ในสภาวะกระอักกระอ่วน กลับไม่ได้ไปไม่ถึง กล่าวคือ ความรู้สึกจม

และโดดเด่นของเขาส่วนหนึ่งก็เกิดจากการตกอยู่ในสถานะที่ติดอยู่ตรงกลางระหว่างความเป็นสมัยใหม่และจารีตดั้งเดิม ในทางหนึ่งเขาโยนหาความเป็นสมัยใหม่ เพราะเชื่อว่าจะทำให้ตนหลุดพ้นจากสถานะ “ผู้อ่อนแอ” แต่ก็ไม่สามารถไปหลอมรวมกับ “ความเป็นสมัยใหม่” ซึ่งมีอุปนิสัยเป็นตัวแทนได้ ในขณะเดียวกันก็มองว่าวัฒนธรรมจีนจารีตเป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าและการมีชีวิตที่ดีของตนเอง จึงไม่ยอมกลับไปหลอมรวมกับสังคมชาวจีนที่ไม่เข้าใจเขา

1.2 ภาวะ “จม” ในมิติทางศีลธรรม

มิติที่สอง คือ การจมเชิงศีลธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกดขี่อารมณ์ทางเพศ ซึ่งเป็นความต้องการทางกายอันขัดกับศีลธรรมคำสอนแบบขงจื้อที่เขาได้รับการปลูกฝังมาแต่เด็ก ในตัวบทวรรณกรรมได้พูดถึงประเด็นเหล่านี้โดยไล่ระดับจากเบาไปหนัก กล่าวคือ เป็นการค่อย ๆ แสดงให้เห็นสภาพจิตใจของตัวละคร ที่ค่อย ๆ รู้สึกจมลึกลงไปเรื่อย ๆ นั่นเอง ในระดับแรกสุดเขารู้สึกผิดกับการสำเร็จความใคร่ให้ตัวเอง หรือที่เขาเรียกว่า “บาปภายใต้ผ้าห่ม” แม้เขามีความพยายามจะเลิกพฤติกรรมดังกล่าวหลายครั้ง แต่ก็ไม่เคยทำสำเร็จ “บาปภายใต้ผ้าห่ม” ที่เขากระทำทุกเช้า ก็มากขึ้นเรื่อย ๆ เดิมทีเขาเป็นคนที่รักความสูงส่งและความสะอาดบริสุทธิ์เป็นอย่างยิ่ง ทว่าในยามที่ความคิดชั่วร้ายนั้นบังเกิดขึ้น สติปัญญาของเขาก็ใช้การไม่ได้ โนธรรมของเขา ก็ด้านชา คำสอนศักดิ์สิทธิ์ที่เขาจำขึ้นใจมาแต่เด็กว่า ‘ร่างกาย เนื้อหนัง และเส้นผม อย่าได้ทำลาย’³ ก็รักษาไว้ไม่ได้” (อวี๋ต้าฟู, 2562: 131) ความรู้สึกผิดบาปที่เกิดขึ้นในใจเขาจากการทำ “บาปภายใต้ผ้าห่ม” ไม่ได้เกิดจากการละเมิดคำสอนลัทธิขงจื้อที่เขาอ้างถึงเท่านั้น แต่ยังถูกตอกย้ำจากวาทกรรมการแพทย์สมัยใหม่ในยุคสมัยนั้นอีกด้วย เช่น ฉากที่บรรยายว่า “หลังจากทำบาปทุกครั้งที่เขาไปเปิดหนังสือทางการแพทย์ในห้องสมุด ในหนังสือเหล่านั้นล้วนพูดตรงกันว่า การทำบาปเช่นนั้นเป็นสิ่งที่มิโทษต่อร่างกายถึงที่สุด” (อวี๋ต้าฟู, 2562: 132) ไม่ว่าเขาจะพยายามชำระมลทินหรือทำอะไรบางอย่างเพื่อชดเชยให้การทำบาปนั้นอย่างไร เช่น การทำความสะอาดร่างกายด้วยการอาบน้ำทุกวัน หรือการกินไข่ไก่และนมวัวเพื่อบำรุงร่างกาย ก็ไม่สามารถนำเอา ความรู้สึกผิดออกไปจากใจได้ในทางกลับกัน การพยายามชำระมลทินหรือทำสิ่งชดเชยเหล่านั้น กลับเป็นหลักฐานยืนยันที่ตอกย้ำการทำบาปของเขา

ความจมเชิงศีลธรรมในระดับต่อมาได้พัฒนาจากการทำผิดต่อตัวเองไปสู่การทำผิดต่อผู้อื่น นั่นคือการที่เขาไปแอบดูลูกสาวเจ้าของหอพักอาบน้ำ จนเกือบถูกจับได้ สิ่งนี้ทำให้เขารู้สึกผิดอย่างมาก แต่ก็รู้สึกอย่างบอกไม่ถูก ตามที่ตัวบทวรรณกรรมบรรยายว่า “เขารู้สึกว่าเลือดทั่วทั้งตัวกำลังสูบฉีดขึ้นมาด้านบน ในใจนึกกลัวสุดขีด ละอายสุดใจ แต่ก็รู้สึกชอบสุดแสน ทว่าหากมีใครถามเขาไม่ว่าอย่างไรเขาคงไม่มีทางยอมรับว่าเขาชอบช่วงเวลาเช่นนี้” (อวี๋ต้าฟู, 2562: 138) ครั้นเมื่อเขาพยายามจะแก้ปัญหาดังกล่าวโดยการหลีกหนีผู้คนไปอยู่คนเดียวที่บ้านพักในสวนวัยบอนเขา ก็ยังมีเหตุให้เขาต้องกระทำผิดซ้ำอีก เมื่อวันหนึ่งมีคู่รักหนุ่มสาวแอบมาลอบมีความสัมพันธ์ลึกซึ้งกันในสวนใกล้ ๆ บริเวณบ้านพักของเขา แม้จะรู้สึกผิดแต่เขาก็อดใจไม่ได้ที่จะไปแอบฟังหนุ่มสาวคู่นั้น ดังนี้ “ไปตายซะ ไปตายซะ ทำไมแกถึงด่าข้าได้ถึงขนาดนี้!” แม้เขาจะก่นด่าตัวเองเช่นนั้น

³ คำสอนของลัทธิขงจื้อ มาจากคัมภีร์กัณฑ์ (孝经) มองว่าร่างกายเป็นสิ่งที่พ่อแม่ให้มา ดังนั้นต้องดูแลรักษาให้ดี จึงจะถือว่ามีความกตัญญู (จากเชิงอรรถฉบับแปล โดย รัชกฤษ วงษ์วิลาศ)

อยู่ในใจ ทว่าหูทั้งสองของเข่าที่เงี้ยวพองอยู่กลับไม่ยอมให้มีอะไรหลุดรอดไปได้แม้คำเดียว เขาเฝ้าฟังอยู่โดยใช้สมาธิทั้งหมดที่มี” (อวีต้าฟู, 2562: 148)

ความรู้สึกผิดบาปในใจและความผิดหวังในตัวเองทำให้เขากระเหิงกระเหินไปจนถึงร้านริมชายหาดแห่งหนึ่ง ซึ่งตัวเขาเองมีความเข้าใจว่าในร้านแบบนี้มักมีโสเภณีอยู่ การที่เขาเข้ามาดื่มเหล้าและค้างแรมในสถานที่เช่นนั้นทำให้เขารู้สึกจมลงไปอีกระดับหนึ่ง เช่นในฉากที่บรรยายความคิดของเขาว่า “ฉันเข้าไปในที่แบบนั้นได้อย่างไรกัน ฉันกลายเป็นคนชั้นต่ำที่สุดไปแล้ว จะมาเสียใจตอนนี้ก็ไม่ทันแล้ว ไม่ทันแล้ว ฉันฉันก็ตายที่นั่นไปเสียเลยก็แล้วกัน” (อวีต้าฟู, 2562: 160-161) ในท้ายที่สุดการจมทางจิตใจหลายต่อหลายครั้ง ทั้งในแง่ของการเป็นพลเมืองของชาติที่อ่อนแอ รวมถึงในแง่ของศีลธรรมก็นำเขาไปสู่การตัดสินใจพาร่างกายและชีวิตของตนเองให้จมดิ่งลงไปในท้องทะเล ซึ่งเป็นการจมนในทางกายภาพ และเป็นการจมนครั้งสุดท้ายในชีวิตของเขา

จะเห็นว่า ความรู้สึกจมดิ่ง อ่อนแอ และแปลกแยกที่กล่าวมาทั้งหมด ถูกควบรวมไว้กับอัตลักษณ์ผู้ป่วยโรคซึมเศร้าของตัวละครเอก สิ่งนี้เป็นภาพแทนของวาทกรรม “ชายป่วยแห่งเอเชีย” ที่กำเนิดและแพร่หลายอยู่ในสังคมจีนมาตั้งแต่ช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 และมีความเกี่ยวโยงกับความอ่อนแอของชาติจีนอย่างแยกไม่ออก ในอีกทางหนึ่ง หากพิจารณาจากมุมมองของทฤษฎีจิตวิเคราะห์แล้ว จะเห็นว่าความรู้สึกจมของเข่าในเชิงศีลธรรมนั้นเกิดจากความขัดแย้งระหว่างซูเปอร์อีโก เช่น ศีลธรรมคำสอนของลัทธิขงจื๊อ หรือแม้กระทั่งวาทกรรมทางการแพทย์ ที่คอยพร่ำบอกว่าเขาควรหรือไม่ควรทำอะไร กับอิด ได้แก่ ความปรารถนาทางเพศ รวมถึงความสนใจใคร่รู้ในเรื่องเพศ ซึ่งเป็นความปรารถนาที่แท้จริงในจิตใจและเป็นสิ่งที่เกิดมาจากสัญชาตญาณดิบ ความรู้สึกผิดตามที่ชนะของฟรอยด์เกิดจากความหวาดกลัวหรือการดักเตือนของซูเปอร์อีโก โดยปกติแล้วความรู้สึกผิดเกิดขึ้นจากความปรารถนาที่จะทำอะไรสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่ก่อนที่จะทำสิ่งนั้นเรามักถูกมโนธรรมห้ามไว้ และความรู้สึกผิดจะเกิดขึ้นหลังจากเราได้กระทำสิ่งนั้นไปแล้ว สถาบันศาสนามักเอาความรู้สึกผิดมาเป็นเครื่องมือบังคับให้มนุษย์ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ สถาบันศาสนาจึงมีลักษณะเป็น “ซูเปอร์อีโกในระดับวัฒนธรรม” (cultural superego) (ยศ สันตสมบัติ, 2550: 73, 75) ด้วยเหตุนี้ จะเห็นว่าในวรรณกรรมเรื่องนี้ ศีลธรรมคำสอนของลัทธิขงจื๊อ ที่เป็นรากเหง้าทางความเชื่อในวัฒนธรรมจีน กำลังทำหน้าที่เสมือนซูเปอร์อีโกทางวัฒนธรรม และเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ทำให้เขาเกิดความรู้สึกผิด หรือ “จม” ขึ้น ซึ่งในทัศนะของปัญญาชนชาวจีนสมัยใหม่แล้ว วัฒนธรรมจีนดั้งเดิมเหล่านี้คือต้นเหตุที่ถ่วงความเจริญของชาติจีน ทำให้จีนอ่อนแอ และไม่สามารถพัฒนาตัวเองให้เข้มแข็งทัดเทียมชาติอื่น ๆ ได้

2. ภาวะสูญเสียความเป็นชายในวรรณกรรมเรื่อง จม

การขาดความยับยั้งชั่งใจนำไปสู่ความรู้สึกผิด หรือ “จม” ทั้งหมดที่ได้กล่าวมา ไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นการทำงานของจิตใจในแบบที่ทฤษฎีจิตวิเคราะห์เสนอเท่านั้น แต่สามารถแสดงให้เห็นภาวะของ “การสูญเสียความเป็นชาย” ได้อีกด้วย อวีต้าฟูผู้ประพันธ์เคยเขียนบทความที่กล่าวว่าวรรณกรรมเรื่อง จม เป็นผลผลิตจากความรู้สึกโสโครกเศร้าเจ็บปวดของตนในขณะที่ใช้ชีวิตอยู่ที่ประเทศญี่ปุ่น โดยมีการอุปมาว่าเป็นความรู้สึก “เหมือนหญิงสาวที่เพิ่งสูญเสียสามีไปใหม่ ๆ” (Yu, 2003: 85-86) การอุปมาเช่นนี้แสดงให้เห็นภาวะสูญเสียความเป็นชายของผู้ประพันธ์อย่าง

ชัดเจน และเนื่องจากวรรณกรรมแนวเล่าอัตชีวประวัติกับประสบการณ์ความรู้สึกของผู้ประพันธ์ มีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก เราจึงอาจมองได้ว่าความอ่อนแอและอ่อนไหวทางอารมณ์ ของตัวละครเอก ก็เป็นภาพของการสูญเสียความเป็นชายแบบหนึ่งเช่นกัน ทว่าในอีกด้านหนึ่ง หากเราวิเคราะห์จากมุมมองเรื่องความเป็นชายในวัฒนธรรมจีน จะพบว่า หัวใจสำคัญที่สุดของ ความเป็นชายในวัฒนธรรมจีนตามกรอบแนวคิดเรื่อง “บู๊” และ “บุน” ที่ คาม เหลย เสนอก็คือ “ความสามารถในการควบคุมและอดทนอดกลั้น” (Louie and Low, 2003: 6-7) ความสามารถในการ ควบคุมดังกล่าวหมายรวมถึงการควบคุมตนเองและผู้อื่น แต่จากสภาพการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้ “เขา” ในฐานะบุรุษชาวจีน ไม่ได้อยู่ในสถานะที่สามารถควบคุมใครได้ กล่าวคือ เขาได้สูญเสีย ความเป็นชายไปแล้วในระดับหนึ่งจากปัจจัยภายนอกที่เขาควบคุมไม่ได้ และเมื่อมาถึงระดับของ การควบคุมตัวเอง ซึ่งเป็นปัจจัยภายในที่เขาควรจะจัดการรับมือได้ แต่ก็กลับทำไม่ได้อีก จึงยิ่งทำให้ เขาสูญเสียความเป็นชายมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ คาม เหลย ยังเสนอว่าคุณสมบัติโดดเด่นประการหนึ่งของความเป็นชายแบบบุน หรือพวกบัณฑิตปัญญานั้นคือการที่พวกเขาจะต้องมีสตรีอยู่เคียงกาย ขบเช่นนี้มีปรากฏให้เห็น ทั่วไปในงานวรรณกรรมจีนที่มักเล่าเรื่องความรักระหว่าง “บัณฑิตหนุ่มกับสาวงาม” (才子佳人) (Louie, 2012: 27-28) ดังนั้น เราจึงจะเห็นได้ว่า สิ่งหนึ่งที่ “เขา” โหยหามาตลอดแต่กลับ ไม่เคยได้รับคือความรักจากสตรีเพศ ซึ่งจะเห็นได้จากสิ่งที่เขาเขียนระบายลงในบันทึกประจำวัน ของตัวเองว่า

ความรู้ฉันก็ไม่ต้องการ ชื่อเสียงฉันก็ไม่ต้องการ ฉันต้องการเพียง “หัวใจ” ที่ปลอบประโลม และเข้าใจฉันได้ หัวใจอันร่าร้อนเพียงดวงเดียว! ความเห็นอกเห็นใจที่จะก่อกำเนิดจาก หัวใจดวงนั้น! ความรักที่เกิดจากความเห็นอกเห็นใจ! สิ่งที่ฉันต้องการก็คือความรัก! [...] สิ่งที่ฉันต้องการก็คือความรักจากสตรีเพศ! สวรรค์เหนือสวรรค์ ฉันไม่ได้ต้องการความรู้ ฉันไม่ได้ต้องการชื่อเสียง และฉันก็ไม่ได้ต้องการเงินทองไร้ประโยชน์เหล่านั้นเลย หากท่านสามารถประทาน “ฮีฟ” สักคนจากสวนอีเดนมาให้ฉันได้ ให้ทั้งกายและใจ ของเธอเป็นของฉัน เท่านี้ฉันก็พอใจแล้ว (อวิต้าฟู, 2562: 117-118)

การที่เขาไม่ประสบความสำเร็จในความรักเช่นนี้ ก็เหมือนกับขาดคุณสมบัติที่จะเป็นชาย แบบบุนที่สมบูรณ์แบบใด อาจกล่าวได้ว่า นี่คือการสะท้อนของการสูญเสียความเป็นชายในอีก รูปแบบหนึ่ง อย่างไรก็ดี เขามีความพยายามดิ้นรนอย่างถึงที่สุดที่จะได้รับความรักความสนใจจาก สตรีชาวญี่ปุ่น เช่น เมื่อสาวรับใช้ในร้านริมหาดเอ่ยชมว่าเขามีความเป็นกวี เขาก็รู้สึกอึดอัดและ รีบให้สาวรับใช้นำเอากระดาษกับพู่กันมาให้ เพื่อที่เขาจะเขียนบทกวี นักวิชาการจีนอย่างหวังหงซุน (王红椿) กับ กงอวินผู้ (龚云普) วิเคราะห์ว่านี่คือความพยายามในการนำเสนอความเห็นอกว่า หรืออยากเอาชนะความยิ่งใหญ่ของญี่ปุ่น โดยใช้บทบาท “กวี” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของผู้หนังสือ มาเติมเต็ม (Wang and Gong, 2009: 49 อ้างถึงใน กนิษฐา ลีลามณี 2562: 133-134) หากอธิบายจากแนวคิดญี่ปุ่น นี่ก็คือ การพยายามแสดงความเป็นชายแบบบุน ที่ทำให้เขารู้สึกว่ามีสถานะเหนือกว่า เพราะคุณสมบัติของความเป็นชายแบบบุนเป็นสิ่งที่มีความสูงส่งในสังคมจีน ทว่า ยิ่งเขาพยายามจะแสดงมันออกมาเท่าไร เขายิ่งค้นพบว่าไม่มีประโยชน์ ในพื้นที่ทางสังคมและ

วัฒนธรรมของญี่ปุ่น คุณสมบัติเหล่านี้ไม่สามารถช่วยสร้างสถานะเหนือกว่า หรือ “อำนาจในการควบคุม” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของความเป็นชายแบบจีนให้แก่เขาได้ในทางตรงกันข้าม สิ่งนี้ยังกลับนำเอาความรู้สึกด้อยค่ามาสู่ตัวเขามากยิ่งขึ้น และยิ่งทำให้เขารู้สึกสูญเสียความเป็นชายมากยิ่งขึ้นเช่นกัน

การโยนหาความรักจากสตรีเพศแต่กลับต้องพบกับความผิดหวังเป็นทั้งสาเหตุและผลลัพธ์ของภาวะสูญเสียความเป็นชายที่เขาต้องเผชิญ กล่าวคือ ในทางหนึ่ง ความล้มเหลวในความรักทำให้เขารู้สึกสูญเสียความเป็นชาย แต่ในอีกทางหนึ่ง ความรู้สึกสูญเสียความเป็นชายที่เกิดขึ้นยิ่งทำให้เขารู้สึกโยนหาและต้องการความรัก ประสบการณ์ชีวิตที่ญี่ปุ่นทำให้เขาค้นพบว่า การเป็นพลเมืองของชาติที่อ่อนแอ ทำให้เขาไม่มีสิทธิ์แม้แต่จะมีความรัก เขาทราบดีว่าตนไม่ใช่คู่แข่งของชายชาวญี่ปุ่น ผู้มีสถานะเป็นสมาชิกของชาติที่มีความเข้มแข็งกว่า และไม่มีทางที่เขาจะได้รับความรักจากหญิงชาวญี่ปุ่น ด้วยเหตุนี้ เขาจึงได้ย้ายเป้าหมายแห่งความปรารถนาของตนเองจากโลกแห่งความเป็นจริงไปสู่โลกแห่งสัญญา ซึ่งผู้หญิงในระดับสัญญาที่เขาก็คือ “ชาติจีน” ที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของ “แม่” ตามที่เขาเรียกว่า “พ่อทันที พ่อทันที ฉันจะไม่รักผู้หญิงอีกแล้ว ฉันจะไม่รักผู้หญิงอีกแล้ว ฉันจะรักแต่ประเทศของฉัน ฉันจะถือเอาประเทศของฉันเป็นคนรักของฉัน” (อิวีตาฟู, 2562: 156) อาจกล่าวได้ว่า ความผิดหวังจาก “รักที่มีต่อเธอ (ผู้เป็นที่รัก)” ได้นำเขาไปสู่ “ความรักชาติ” เพราะเขาได้เรียนรู้แล้วว่า เขาจะประสบความสำเร็จในการมีความรักได้ ก็ต่อเมื่อชาติของตนเป็นชาติที่เข้มแข็ง และตัวเขาได้ชื่อว่าเป็นพลเมืองของชาติที่เข้มแข็งแล้วเท่านั้น ดังนั้นจะเห็นได้ว่าประเด็นเรื่องความเป็นชาติและความเป็นชายในวรรณกรรมเรื่อง จม เป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ขาด เพราะการกอบกู้ความเข้มแข็งมั่งคั่งของชาติ เป็นสิ่งที่ตัวละครเอกซึ่งเป็นตัวแทนของยุวปัญญาชนชายชาวจีนสมัยใหม่ มองว่าสามารถช่วยกอบกู้ความเป็นชายของเขาที่สูญเสียไปได้ด้วย

3. ปมพิศมัตในวรรณกรรมเรื่อง จม

อย่างไรก็ตาม แม้เขาจะได้ย้ายเป้าหมายแห่งความปรารถนาไปทั่วโลกของสัญญา หรือชาติของตนแล้วก็ตาม แต่ ณ โลกของสัญญานั้น เขาก็ยังต้องเผชิญกับคู่แข่งอีกรูปแบบหนึ่ง นั่นก็คือ “วัฒนธรรมจีน” ที่เป็นตัวแทนของ “พ่อ” สำหรับปัญญาชนสมัยใหม่เช่นเขาแล้ว วัฒนธรรมจีนในฐานะตัวแทน “อำนาจของพ่อ” คือต้นเหตุที่ทำให้ชาติจีนเป็นชาติที่อ่อนแอ และก็เพราะชาติที่อ่อนแอนี้เองที่ทำให้เขาต้องออกจากอ้อมอกของ “แม่” หรือมาตุภูมิ มาศึกษายังดินแดนอื่น หากมองจากมุมของทฤษฎีจิตวิเคราะห์แล้ว นี่ก็คือภาพของการที่อำนาจของ “พ่อ” ได้ “แบ่งแยก” เด็กออกจากความสัมพันธ์ที่เขามิต่อ “แม่” ในปมพิศมัตนั่นเอง

ภาพของความรักแม่เกลียดพ่อแบบปมพิศมัต ยังสะท้อนให้เห็นผ่านการโดดเดี่ยวตัวเองออกจากสังคมของเขาอีกด้วย เพราะสังคมคือพื้นที่ของวัฒนธรรม และวัฒนธรรมคือตัวแทน “อำนาจของพ่อ” ดังนั้นการหลีกเลี่ยงออกมาจากสังคมก็คือการหันหลังให้ “พ่อ” และ “อำนาจของพ่อ” แม้เขาจะเสียพ่อแท้ ๆ ไปตั้งแต่อายุสามขวบ แต่ตามหลักคำสอนแบบขงจื๊อในวัฒนธรรมจีนนั้น เมื่อพ่อที่เป็นประมุขของบ้านเสียชีวิตลง คนที่จะขึ้นมาทำหน้าที่หัวหน้าครอบครัวต่อก็คือลูกชายคนโต ดังนั้นในวรรณกรรมเรื่องนี้ ตัวละครพี่ชายใหญ่จึงเป็นตัวแทนของ “พ่อ” และ “อำนาจของพ่อ” เช่นกัน ประกอบกับลักษณะนิสัยของพี่ชายใหญ่ที่เป็นคนเจ้าระเบียบ ชอบบงการให้เขาทำในสิ่งที่พี่ใหญ่ต้องการ ก็สอดคล้องกับที่ในทฤษฎีจิตวิเคราะห์เสนอว่า พ่อคือผู้กีดขวาง

ปิดกัน ช่มชู้ และห้ามปรามความปรารถนาของเด็ก เชื้อมโยงเด็กเข้าสู่โลกของวัฒนธรรม และการจัดระเบียบทางสังคม โดยเรียกร้องให้เด็กเก็บกดความปรารถนา (ยศ สันตสมบัติ, 2550: 115) ดังนั้น การที่ “เขาอยากจะแก้แค้นพี่ใหญ่ จึงละทิ้งการเรียนแพทย์ไปเรียนสายศิลปศาสตร์ แทน” (อวีต้าฟู, 2562: 145) ก็คือการแสดงให้เห็นปมปิตุฆาตในใจของเขา ในอีกทางหนึ่ง การที่ต้องไปใช้ชีวิตและเรียนอยู่ที่ประเทศญี่ปุ่นทำให้เขาต้องเห็นห่างจาก “แม่” (ชาตจิน) ความรักแม่ โหยหาแม่ อยากกลับไปหาแม่ของเขาจึงได้แสดงออกผ่านนิสัยรักสันโดษ ชอบปลีกวิเวกไปอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ โดยเขามักบรรยายธรรมชาติว่ามีลักษณะเหมือน “แม่” หรือ “คนรัก” อยู่เสมอ ดังนี้

การได้อยู่ในโลกช่วงต้นฤดูใบไม้ร่วงที่สดใสและอบอุ่น ท่ามกลางท้องฟ้ากระจ่างใส ร่างกายของเขารู้สึกอ่อนระทวยขึ้นมาเหมือนถูกมอมเมา เขาเหมือนได้หลับอยู่ในอ้อมอกของ**แม่ผู้อารี** เขาเหมือนได้ฝันเห็นแดนลับแลแสนสุข เขาเหมือนได้นอนหนุนตัก**คนรัก** และจับหัตถ์ยามบ่ายอยู่บนชายหาดในดินแดนยุโรปใต้ [...] มีเพียงธรรมชาติ ท้องฟ้า และแสงแดดที่อยู่คู่โลกมานับนานแต่ยังคงดูใหม่ สายลมเอื่อยในช่วงปลายฤดูร้อน อากาศสดชื่นในช่วงต้นฤดูใบไม้ร่วงนี้เท่านั้นที่ยังคงเป็นเพื่อนของแก ยังเป็น**แม่ผู้เมตตา**ของแก ยังเป็น**คนรัก**ของแก แกไม่จำเป็นต้องไปอยู่ร่วมกับพวกชายหญิงเหล่าและในโลกนั้น อีกต่อไปแล้ว แกคงอยู่ในอ้อมกอดของธรรมชาติ และแกเฝ้าอยู่ในชนบทที่บริสุทธิ์เรียบง่ายนี้เสียเถละ (อวีต้าฟู, 2562: 107-108)

ด้วยเหตุนี้ ในตอนจบของเรื่อง ความรู้สึกโกรธแค้นซึ่งซึ่งที่เขาระบายออกมาก่อนที่จะกระโดดทะเลตายว่า “มาตุภูมิหนอมาตุภูมิ! ฉันตายก็เพราะเธอทำร้ายฉัน! เธอรีบมั่งคงขึ้นมาเสียที! เข้มแข็งขึ้นมาเสียที! เธอยังมีลูกหลานอีกมากมายที่ต้องทนทุกข์อยู่ที่นั่นนะ!” (อวีต้าฟู, 2562: 162) จึงน่าจะความรู้สึกที่เขามิต่อวัฒนธรรมจีน ซึ่งเป็นลักษณะเดียวกับความรู้สึกเกลียดพ่อในปมปิตุฆาต ไม่ใช่ความรู้สึกที่มีต่อชาติ ในทางกลับกัน ความรู้สึกที่เขามิต่อชาติจีนคือความรักเหมือนรักที่มีต่อแม่ และโหยหาที่จะได้กลับไป เนื่องจาก คำว่า “มาตุภูมิ” ในที่นี้ ต้นฉบับวรรณกรรมที่เป็นภาษาจีนใช้คำว่า “祖国” ซึ่งเมื่อพิจารณาจากตัวอักษรที่มาประกอบกันแล้วจะพบว่า ไม่ได้เป็นคำที่มีการนำมาตุภูมิหรือประเทศบ้านเกิดไปผูกโยงกับ “ความเป็นแม่” เหมือนในภาษาไทย เพราะตัวอักษร “祖” แปลว่า “บรรพบุรุษ” ดังนั้นหากแปลอย่างตรงตัวคำนี้จะแปลว่า “ประเทศของบรรพบุรุษ” ซึ่งในทางหนึ่ง หากพิจารณาจากบริบทแบบวัฒนธรรมจีนแล้ว แนวคิดเรื่อง “บรรพบุรุษ” ในวัฒนธรรมจีนคือการเชื่อมโยงตัวเองกับเครือญาติฝั่งพ่อ แต่สุดท้ายก็เป็นเพราะ “อำนาจของพ่อ” อีกนั่นเองที่ทำให้เขาไม่สามารถกลับไปหา “แม่” ได้ สิ่งนี้ทำให้เขาค้นพบว่า เขาไม่สามารถประสบความสำเร็จในความรักได้เลย ไม่ว่าจะเป็นในโลกแห่งความเป็นจริงหรือโลกแห่งสัญญา นี่จึงน่าจะเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เขาตัดสินใจจบชีวิตตัวเองในที่สุด ดังที่เขารำพึงกับตัวเองว่า “ความรักที่ฉันต้องการดูท่าคงจะไม่มีทางได้มาแล้ว ชีวิตที่ไร้รักก็เหมือนกับตายไปแล้วไม่ใช่หรือ” (อวีต้าฟู, 2562: 161)

อย่างไรก็ดี หากเราต้องการตีความตอนจบของวรรณกรรมเรื่องนี้ ในแบบที่เล่นกับสัญลักษณ์ทางภาษาไปให้ถึงที่สุด เราจะพบว่า แม้สุดท้ายแล้วเขาจะไม่สามารถกลับไปหา “แม่” ซึ่งก็คือชาตจิน

ได้ตามที่โจปรรณา แต่การฆ่าตัวตายโดยกระโดดลงไปในทะเลก็สามารถมองว่าเป็นการกลับไปหาแม่ในอีกรูปแบบหนึ่งได้เหมือนกัน นั่นคือการกลับไปหลอมรวมกับธรรมชาติซึ่งเขามักจะบรรยายภาพให้เป็น “แม่” และ “คนรัก” ของเขา ยิ่งไปกว่านั้น หากพิจารณาจากตัวอักษรจีนจะพบว่าตัวอักษร “海” ที่แปลว่า “ทะเล” นั้นมีตัวอักษร “母” ที่แปลว่า “มารดา” เป็นส่วนประกอบรวมอยู่ด้วย

กล่าวโดยสรุป นอกจากความตายจะนำเขากลับไปหลอมรวมกับ “แม่” แล้ว ความตายยังช่วยให้เขาหลุดพ้นจากระบบสังคมและวัฒนธรรมซึ่งเป็นตัวแทนของ “พ่อ” อีกด้วย ตัวละครใช้ความตายเป็นเครื่องมือให้เขาได้บรรลุความปรารถนาที่ไม่เคยเป็นจริงเลยตลอดชีวิตของเขา หากพิจารณาจากมุมมองของทฤษฎีจิตวิเคราะห์ นี่คือภาพของการพยายามกลับไปเป็นเด็กทารกในช่วงระยะกระเจก ที่ตัวตนของเขาเป็นภาพสะท้อนจากความสัมพันธ์ระหว่างเขากับแม่ และโลกในความรู้ของเขามีเพียงเขากับแม่เท่านั้น ซึ่งในโลกแห่งความเป็นจริงนั้น ไม่มีมนุษย์คนไหนที่ก้าวเข้าสู่โลกแห่ง “อำนาจของพ่อ” แล้วจะสามารถย้อนกลับไปได้ ด้วยเหตุนี้ ความตายจึงอาจเป็นเพียงตัวเลือกเดียวที่จะพาเขากลับไปยังสถานะดังกล่าวได้

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

การศึกษาวรรณกรรมจีนสมัยใหม่เรื่อง จม ของอวี๋ต้าฟู่ ผ่านแนวคิดเรื่องความเป็นชายในสังคมและวัฒนธรรมจีน ผนวกกับการประยุกต์ใช้ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ ได้แสดงให้เห็นประเด็นความเป็นชาติกับความเป็นชายที่มีความเกี่ยวข้องกัน เมื่อชาติอ่อนแอแพ่พ่าย พลเมืองของชาติโดยเฉพาะผู้ชายย่อมอ่อนแอตามไปด้วย สิ่งเหล่านี้คือการสะท้อนภาพแทนของวาทกรรม “ชายป่วยแห่งเอเชีย” ที่แพร่หลายในสังคมจีนช่วงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 ผ่านตัวละครชายที่มีลักษณะอ่อนแอ ซิมเคร้า และไร่รัก

วรรณกรรมเรื่องนี้ได้แสดงให้เห็นภาพของวาทกรรม “ชายป่วยแห่งเอเชีย” ทั้ง 3 มิติ ได้แก่ มิติแรก “ความป่วยของประเทศ” แสดงออกผ่านคำบอกเล่าของตัวละครที่พูดถึงประเทศของตนที่กำลังมีสถานะภาพอ่อนแอ ถูกดูหมิ่นดูแคลนจากชาติที่เข้มแข็งกว่า มิติที่สอง “ความป่วยทางกายของประชาชน” สะท้อนผ่านสุขภาพร่างกายของตัวละครที่มีลักษณะอ่อนแอและเป็นผู้ป่วยโรค ซิมเคร้า มิติที่สาม “ความป่วยทางใจของประชาชน” แสดงให้เห็นผ่านความรู้สึกอึดอัดกลัดกลุ้มของตัวละครที่ต้องการหลุดพ้นจากวัฒนธรรมจารีตของจีน ซึ่งเป็นอุปสรรคขัดขวางการมีความสุขจากความปรารถนาตามสัญชาตญาณของเขา เป็นสาเหตุที่ทำให้เขารู้สึกผิดบาปและสูญเสียความเป็นชายในแบบวัฒนธรรมจีน เนื่องจากขาดคุณสมบัติในการ “อดทนอดกลั้น”

เรื่องราวของตัวละครยังแสดงให้เห็นว่า การเป็นพลเมืองของชาติที่อ่อนแอทำให้เขาไม่มีสิทธิ์แม้กระทั่งจะมีความรักตามที่โจปรรณา ไม่ว่าจะเป็นความรักในโลกแห่งความเป็นจริง หรือในโลกแห่งสัญญา อันเป็นต้นเหตุให้เขาไม่สามารถดำรงสถานะความเป็นชายแบบบุนในวัฒนธรรมจีนที่สมบูรณ์แบบได้ อีกทั้งทำให้เขาไม่สามารถบรรลุสถานะของ “การเป็นผู้ควบคุม” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของความเป็นชายในวัฒนธรรมจีนได้อีกด้วย สิ่งเหล่านี้ยิ่งทำให้เขารู้สึกสูญเสียความเป็นชายมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ วรรณกรรมยังแสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างตัวละครเอกที่เป็นปัญญาชนสมัยใหม่กับครอบครัวแบบจารีตของเขาเอง เขาโกรธ เกลียด และหันหลังให้ครอบครัวของตัวเอง

ซึ่งนี่คือภาพของความเกลียด “พ่อ” ในปมปิตุฆาต อีกด้านหนึ่ง การที่ตัวละครชอบปลื้มกวีเวก ไปอยู่ท่ามกลางธรรมชาติ และคิดจะเอาประเทศชาติมาเป็นคนรักของตน เพื่อทดแทนความผิดหวัง จากรักในชีวิตจริงนั้น ล้วนเป็นภาพสะท้อนของความรักและโหยหา “แม่” ทว่าในท้ายที่สุดเขาก็ไม่สามารถเอาชนะ “อำนาจของพ่อ” และกลับไปหา “แม่” ได้อย่างที่ปรารถนา

ทั้งหมดที่กล่าวมาได้ก่อให้เกิดความรู้สึก “จม” ทางจิตใจของตัวละครครั้งแล้วครั้งเล่า กระทั่งนำไปสู่การตัดสินใจจบชีวิตโดยการกระโดดทะเลตาย ซึ่งเป็นการจบทางกายภาพ และเป็นการจบครั้งสุดท้ายของชีวิตของเขา อย่างไรก็ตาม ในด้านหนึ่งนั้นเราก็คงสามารถมองได้ว่าการเลือกจบชีวิตโดย “จม” ลงไปได้ทะเลของตัวละครเอก เป็นหนทางเดียวที่ทำให้เขาสามารถกลับไปหลอมรวมกับธรรมชาติ ซึ่งเป็นภาพของการกลับไปหา “แม่” และช่วยให้เขาหลุดพ้นจาก “อำนาจของพ่อ” ที่มีสังคมและวัฒนธรรมเป็นตัวแทนได้ในที่สุด

รายการอ้างอิง

- กนิษฐา สีสามณี. (2562). ค้นหาแนวคิดปัจเจกนิยมผ่านวรรณกรรมจีนหลังขบวนการสี่พฤษภาคม. ใน ปกรณ์ ลิ้มบุญสม (บรรณาธิการ). **ขบวนการสี่พฤษภาคมในประวัติศาสตร์วัฒนธรรมจีน**. (น.111-143). กรุงเทพฯ: ชวนอ่าน.
- กองกฤษฎาญ์ ตะเวทีกุล. (2560). วรรณกรรมกับจิตวิทยา. ใน สุรเดช โชติอุดมพันธ์ (บรรณาธิการ). **วรรณคดีศึกษา ๒ วรรณกรรมข้ามศาสตร์**. (น.7-38). กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภูรดา เชียงจิ่ง. (2557). บุคลิกภาพผิดปกติของตัวละครในวรรณกรรมจีนสมัยขบวนการวัฒนธรรมใหม่ (ค.ศ.1918-1924). **วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร**. 36(2), 179-203.
- ยศ สันตสมบัติ. (2550). **พรอยด์และพัฒนาการของจิตวิเคราะห์: จากความฝันสู่ทฤษฎีสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รัชกฤษ วงษ์วิลาส. (2560). **อ่าน 13 บุผาแห่งนางกิง ของเหียนเกอหลิงใหม่ในฐานะตัวบทประวัติศาสตร์สตรีชายขอบ**. การประชุมวิชาการระดับชาติศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ครั้งที่ 3, 8 กันยายน 2560. ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต จังหวัดปทุมธานี. ปทุมธานี: ศูนย์การศึกษา และศูนย์การเรียนรู้ศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาดงรัก สถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสาขาวิชาภาษาจีน คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- _____. (2563). ภาพแทน “ความเป็นอื่น” ของผู้หญิง: สำนึกสตรีกับความป่วยไข้ในวรรณกรรมจีนสมัยใหม่. **วารสารจีนศึกษา**. 13(1), 1-37.
- อวี๋ต้าฟู. (2562). จม. แปลโดย รัชกฤษ วงษ์วิลาส. ใน ปกรณ์ ลิ้มบุญสม (บรรณาธิการ). **เกิดใหม่ในกองเพลิง**. (น.105-162). กรุงเทพฯ: มติชน.
- Gong, A. (2007). **A Study on the Narrative of Sickness in Modern Chinese Literature**. (Doctoral dissertation). Shandong: Shandong Normal University.

- Han, H. (2018). Nationalism, Cultural Modernization and the Spread of Modern Science: A Development of the Discourse “Sick Man of Asia”. **Guandong Academic Journal**. 28(4), 19-31.
- Louie, K. (2012). **Theorising Chinese Masculinity: Society and Gender in China**. Shanghai: Xuelin Publisher.
- Louie, K. & Low, M. (2003). **Asian Masculinities: The Meaning and Practice of Manhood in China and Japan**. London: RoutledgeCurzon.
- Mann, S. (2000). The Male Bond in Chinese History and Culture. **The American Historical Review**. 105(5), 1600-1614.
- Qian, L, Wen, R & Wu, F. (1998). **Thirty Years of Modern Chinese Literature**. Beijing: Peking University Press.
- Yu, D. (2003). **Yu Dafu**. Beijing: China Social Science Press.